

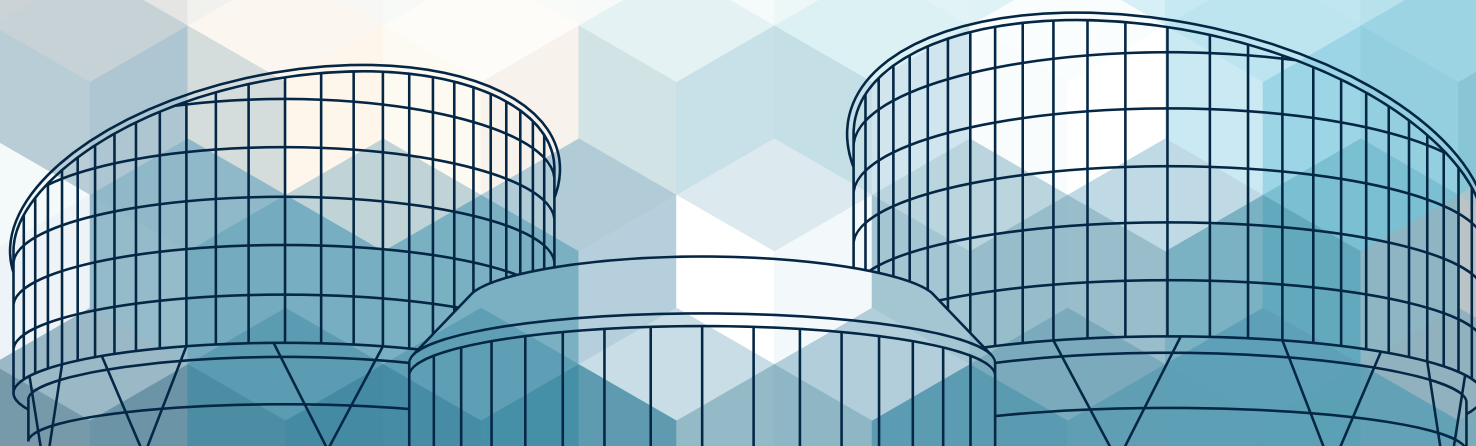
Пројекат финансира
Европска унија

 ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО
ПРАВДЕ

Зорица Јовановић против Србије

Изјава о ограничењу одговорности. Ова публикација је израђена уз помоћ Европске уније. Садржај ове публикације искључива је одговорност пројекта „Подршка Европске уније Правосудној академији“ и ни у ком случају не одражава ставове Европске уније.

АНАЛИЗА ПРЕСУДЕ

Повреда позитивне обавезе државе засноване на праву на поштовање породичног живота јер државни органи нису пружили уверљиве информације о судбини „нестале деце“ која су наводно умрла у болницама током 1970. – 1990. (повреда члана 8 Конвенције у вези са чланом 34 Устава Републике Србије („СГ РС“, бр. 98/2006), чланом 116 Кривичног закона Социјалистичке Републике Србије („СЛ СРС“, бр. 26/77, 28/77, 43/77 и 20/79),¹ као и чланом 221 Закона о здравственој заштити („СГ РС“, бр. бр. 107/05, 72/09, 88/10 и 99/10)²

Зорица Јовановић против Србије

(БРОЈ ПРЕДСТАВКЕ: 21794/08, ПРЕСУДА ОД 26.03.2013.)

---

1 Дати члан у великој мери одговара члановима 191, 192 и 389 Кривичног законика који је тренутно на снази („СГ РС“ бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014).

2 У међувремену је измењен и допуњен у више наврата: „СГ РС“, 57/2011, 119/2012, 45/2013 - др. закон, 93/2014, 96/2015 и 106/2015.

СЕНТЕНЦА:

Обострано уживање родитеља и деце у заједничком друштву представља један од основних елемената члана 8 Конвенције. У околностима када је то право нарушено због наизглед сумњивог нестанка детета, државни органи дужни су да одговоре на захтеве родитеља у циљу добијања информација о томе што се са дететом десило, а када је то прикладно и кроз одговарајуће обештећење. Позитивне обавезе државе постоје и у односу на ситуације нестанка лица за које нису одговорни државни органи, чак и у случају када је лице нестало пре него што је Конвенције ступила на снагу.

ЧИЊЕНИЧНИ ОПИС:

Подноситељка представке је 1983. године родила сина у Медицинском центру Ћуприја (МЦЋ). За време боравка у болници подносиатељка је редовно виђала дете. Требало је да буду отпуштени из болнице након неколико дана. На сам дан отпуштања лекар је обавестио подносиатељку да је дете умрло. Подносиатељки је речено да не може да добије тело детета јер обдукција треба да се обави у Београду, што није била уобичајена пракса у МЦЋ. У току 2001. и 2002. године медији су почели да извештавају о бројним сличним случајевима. Због тога је подносиатељка затражила информације од МЦЋ-а. Тим поводом је била обавештена да је узрок смрти детета непознат, као и да никаква документација о томе није доступна јер је архив МЦЋ-а уништен у поплави. Општина Ћуприја обавестила је подносиатељку да је рођење њеног детета регистровано, али не и његова смрт. Кривична пријава коју је супруг подносиатељке поднео 2003. општинском јавном тужиоцу у Ћуприји је одбачена јер „постоје докази да је син [подносиатељке] умро 31. октобра 1983. године“.

Подноситељки и њеној породици никада није предато тело сина нити налаз обдукције, а нису били ни обавештени о томе где је он наводно сахрањен. Током 2005. године, стотине родитеља чија су новорођена деца такође „нестала“ након наводне смрти у болницама током 1970-их, 1980-их и 1990-их година обратили су се Скупштини. Анкетни одбор образован ради утврђивања истине о новорођеној деци несталој из породицишта у више градова у Србији утврдио је да су у релевантно време постојали озбиљни недостаци у примењивом законодавству и поступањима државних органа и здравствених установа, па су сумње родитеља о томе шта се десило са њиховом децом биле оправдане. Будући да због застарелости више нису могли да буду покренути кривични поступци у вези с тим догађајима, потребан је снажан ангажман свих државних органа и измене релевантног законодавства како би се родитељима пружио примерено обештећење. Налаз Анкетног одбора довео је до измене законодавства које сада прописује детаљан поступак који онемогућава да новорођена деца буду незаконито одведена из болница.

НАЧЕЛА ЕВРОПСКОГ СУДА:

Конвенција за заштиту људских права примењује се у Србији од 2004. године. Ослањајући се на своју устаљену праксу³ у односу на позитивне обавезе држава (обавезе државних органа да предузимају потребне радње и да истраже битне околности неког случаја), Европски суд је закључио да је сумња у незаконит нестанак детета подносиатељке створила трајну ситуацију која је трајала и након 2004. године, јер њој до данас нису пружене никакве коначне или уверљиве

---

3 В. на пример анализу пресуде *Варнава и др. против Турске (Varnava and Others v. Turkey)* пресуда Великог већа бр. 16064/90 од 18.09.2009).

1

ве информације о судбини њеног сина. Дакле, држава по правилу (у случају нестанака, сумњивих смрти и сличних догађаја) одговара за испуњење својих позитивних обавеза и у односу на оне догађаје који су настали пре него што је Конвенција ступила на снагу у односу на њу, јер су те позитивне обавезе постојале и у тренутку ступања Конвенције на снагу.

Испитивање да ли је држава испунила позитивне обавезе у случају сумњивог нестанка лица у основи се своди на процену на који су начин државни органи реаговали када су били обавештени да су наступили такви догађаји. Дакле, та обавеза постоји и онда када државни органи нису учествовали у самом нестанку лица. Повреда позитивне обавезе постоји увек када државни органи нису на одговарајући начин одговорили на захтеве сродника несталог који су били усмерени на добијање информација о његовој судбини. Такво држање представника државних органа може да се схвати као континуирано и безосећајно непоштовање обавезе да се расветли судбина несталог.

Будући да члан 8 Конвенције обухвата и право родитеља и деце да уживају у заједничком друштву, у случају када је то право нарушено могућим незаконитим нестанком детета, државни органи имају позитивну обавезу да на делотворан начин истраже све релевантне околности тог нестанка.

ПРИМЕНА НАЧЕЛА НА ЧИЊЕНИЦЕ КОНКРЕТНОГ ПРЕДМЕТА:

Европски суд посебно је истакао да подносиатељки никада није предато тело њеног сина нити налаз обдукције, да она није била обавештена где је он наводно сахрањен, као и да његова смрт никада није уписана у релевантне евиденције. Такође, наглашено је да је кривична пријава поднета са тим у вези била одбаче-

на без да је на одговарајући начин размотрена, тако да она још увек нема никаквих уверљивих информација о томе шта се десило са њеним сином. С друге стране, државни органи су више пута признали постојање бројних недостатака у тадашњем законодавству и пракси, као и да постоји могућност да је неким родитељима намерно онемогућено да сахране своју умрлу новорођенчад због чега не може да се искључи могућност да су нека деца заиста била незаконито одузета од родитеља, што их и данас овлашћује да сазнају истину о судбини своје деце.

У односу на радње које су државни органи предузели након што су упознати са проблемом „нестале деце“, Европски суд је приметио да измене законодавства које су уследиле нису омогућиле обештећење родитељима „нестале деце“, већ су само омогућиле да се сличне ситуације избегну у будућности. Због таквог континуираног пропуста тужене државе да подносиатељки пружи информације о судбини њеног сина, Европски суд је закључио да је подносиатељка жртва трајне повреде права на поштовање породичног живота (члан 8 Конвенције).

ПОСЛЕДИЦЕ УТВРЂЕНЕ ПОВРЕДЕ:

Европски суд је подносиољки досудио правично задовољење у износу од 10.000 евра, као и накнаду трошкова поступка у износу 1.800 евра.

Међутим, Европски суд је, уважавајући постојање великог броја потенцијалних подносиоца који су претрпели сличну ситуацију, посебно нагласио да члан 46 Конвенције обавезује државу да изврши све пресуде Европског суда које се на њу односе избором мера опште и (по потреби) индивидуалне природе како би се окончала настала повреда Конвенције и пружило одговарајуће обештећење у циљу отклањања наступелих последица.

У том смислу Европски суд је обавезао Србију да у року од једне године од правоснажности ове пресуде предузме све потребне мере (по могућству у виду доношења посебног закона) којим ће да се успостави механизам усмерен на обештећење свих родитеља који су у сличној ситуацији као подносиољка. Тим механизмом би требало да се омогући да се родитељима пруже уверљиви одговори о судбини њихове деце, као и да им се пружи одговарајућа накнада када је то потребно.

КОМЕНТАР:

Пресуда у предмету *Зорица Јовановић против Србије* значајна је као први пример тзв. пилот пресуде („pilot judgement“) против Србије која садржи конкретне мере извршења које држава треба да предузме како би решила проблем на националном нивоу за сва лица која се налазе у ситуацији упоредивој са ситуацијом подносиоца. Ако држава ефикасно реши тај проблем у процесу извршења пресуде, Европски суд ће све сличне представке одбацити.

Ова пресуда је такође добар пример за ситуације у којима деценијама након неког, са становишта Конвенције спорног догађаја, Европски суд утврђује да пропуштање државе да разреши последице тог догађаја и данас представља повреду конвенцијских права.

Поведа Конвенције била би избегнута да су домаћи органи, суочени са тврдњама о нестанку деце из болница у периоду од 1970-их до 1990-их година, као и на основу својих сопствених закључака о постојању таквих неправилности, омогућили тим родитељима неки облик задовољења кроз покретање званичне истраге ради утврђивања битних чињеница, као и пружања одговарајуће накнаде у ситуацијама кад се утврди да су заиста наступили пропусти услед којих су деца незаконито одузета родитељима (будући да више не постоји никаква могућност да се деца, због протека времена, врате родитељима).

ПОДРШКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ПРАВОСУДНОЈ АКАДЕМИЈИ
Теразије 8/1, 11000 Београд, Србија

T: +381 11 3023 866

F: +381 11 3023 877

info@jap.rs

**BRITISH
COUNCIL**

Пројекат спроводи конзорцијум
који предводи British Council